

LEP VRT

jesen 2017

& naravna lekarna

JAVORJI

Šele ko jih zazebe,
se obarvajo

Po kostanj najprej na vrt,
nato v žerjavico

Krizantema za dober tek

ZELENJAVNI VRT
Zasnujte ga
kot gibanico

5 nasvetov
za zdrav mehur

Na gredah

Naravno vrtnarjenje

ostaja živo

Piše: Davor Špehar

septembru sejemo in sadimo za tekoče in prihodnje leto. Špinačo, ki jo sejemo do sredine septembra, režemo tekoče leto. Običajno jo sejemo na gredice, kjer smo gojili paradižnik,

Jesen je čas, ko je treba na zelenjavnem vrtu še krepko zavihati rokave. Kar nekaj setev in sajenja ter spravila pridelkov bo še na gredah, preden nastopi čas mirovanja.

kumarice, papriko in druge plodovke. Prezimne sorte solate sejemo do konca septembra, včasih je uspešna še poznejša setev. Setev krhkolistnih sort opravimo v več terminih v začetku septembra in začetku oktobra, mehkolistne sorte pa posejemo med sredino septembra in sredino oktobra. Pri solati pazimo, da je ne sejemo poleg petersilja, v tem času se bo dobro počutila ob špinači. Za debel česen sadimo zunanje debele stroke, ker dajo večji pridelek.

Motovilec ste nekateri že sejali v avgustu, sejemo ga lahko tudi v začetku septembra. Če ga posejemo konec septembra in v oktobru, ga uživamo spomladi.

levo

Por pulimo, ko je dovolj velik. Ob puljenju ne odstranjujemo korenin, samo zemljo. Dobro se skladišči v hladilniku, vlažnih kletih, pesku, lahko ga tudi zamrzemo ali sušimo. Če v stanovanju nimamo ustreznega skladiščnega prostora zanj, se odlično ohrani tudi na vrtu.

spodaj

Motovilec, ki bo posejan konec septembra ali v oktobru, bomo uživali spomladi. Če ga posejemo v začetku septembra, se bomo z njim prehranjevali še pred koncem leta.

spodaj desno

V septembru še vedno lahko sejemo blitvo ali posadimo njene sadike, ki jih bomo pobirali še to jesen.

Blitvo v vrtu pobiramo vse leto, v septembru še vedno lahko sejemo ali posadimo sadike.

Septembrske vrtnine

Sproti na vrtu spremljamo razvoj vrtnin, ki smo jih sadili in sejali v poletnih mesecih. Sadike se v tem času lepo razraščajo. Če bo dovolj padavin, tudi z zalivanjem ne bo več težav, saj so se sadike že dobro ukoreninile. Črno redkev, repo in podzemno kolerabo smo že redčili in se ustrezno razvija naprej. Med korenovkami, ki smo jih sejali poleti, ni treba skrbeti za dognoevanje. Tudi zelje, radič in endivija, ki smo jih sadili za zgodnjim krompirjem, v začetku poletja dobro napredujejo in ne potrebujejo posebne nege. V septembru se še vedno veselimo plodovk, med katere uvrščamo paradižnik, papriko, jajčevac, lubenice, melone in bučke. V rastlinjakih in pod nadstreški ob ustreznem ekološkem varstvu paradižnik še vedno pobiramo. V primeru deževnega septembra se bomo verjetno kmalu poslovili od te priljubljene vrtnine.

Če redno skrbimo za ekološko varstvo z domačimi in kupljenimi pripravki, ostanejo tudi kumare v dobri kondiciji in jih kumarna plesen ne ogroža.

V zelenjavnem vrtu posejemo belo gorjušico in oljno redkev. Tako bomo zmanjšali škodo, ki jo povzročajo

FOTO: Beataflora

FOTO: Maxpixel's

FOTO: Pexels

FOTO: Shutterstock

ogorčice in strune. Poleg tega zastirka iz bele gorjušice varuje pridelek pred polži, ki se običajno ponovno pojavijo v deževnem septembru.

Oktober česen in čebula

Pred sajenjem opravimo stročkanje česna. V domačem vrtu posamezne stroke ločimo kar sproti, pred sajenjem, na večjih površinah to opravimo deset dni pred sajenjem. Drobne stroke semenskega česna sadimo bolj skupaj in ga porabimo za mladi česen. Debele stroke v vrsti sadimo 5 do 8 centimetrov narazen,

zgoraj

Rdečo peso za spravilo pustimo zoreti do oktobra, praviloma pa jo začnemo pospravljati že, ko je premer zadebeljenih korenov okrog 10 centimetrov. Gomolji so izjemno okusni sveže olupljeni in nastrgani, če jim dodamo malo soli, olja in kisa.

spodaj

Za debel česen sadimo zunanje debele stroke, saj dajo večji pridelek. Druga polovica oktobra in začetek novembra sta najprimernejša za jesensko sajenje, saj bi s prezgodnjim sajenjem zgolj spodbudili rast listov namesto podzemnega dela.

FOTO: Shutterstock

med vrstami naj bo razdalja vsaj 30 centimetrov. Za debel česen sadimo zunanje debela stroke, ker dajo večji pridelek. Optimalen termin sajenja česna je od druge po oktobra. Dobri sosede česna v jesenskem času so zimska solata, motovilec in špinača.

Čebulček za prezimljanje sadimo konec septembra in oktobra, tako bo čebula razvila več korenin in manj listja. Čebula bolje prenaša gnojenje s kupljenimi organskimi gnojili, zato gredice ne gnojimo s kompostom ali gnojem. Domači kompost raje prihranimo za spomladansko gnojenje plodovk.

Prekopavanje in gnojenje pred zimo

Kdor vrt obdeluje na klasičen način, torej s prekopavanjem, naj oktobra gredice zelenjavnega vrta temeljito prekoplje in pognoji zlasti tiste, na katerih bodo posajeni največji porabniki hranil, med katere spadajo kapusnice, korenovke in plodovke. To zlasti velja tam, kje so tla težka in ilovnata. Tudi peščena tla bomo spomladi lažje obdelali, če že jeseni obdelamo in pognojimo tla. Za gnojenje uporabimo domač kompost ali kupljena organska gnojila. Tako bodo vrtnine, ki jih bomo sadili in sejali spomladi, zadovoljne s primerno pripravljenimi tlemi.

V začetku novembra je še zadnji rok za jesensko obdelavo tal. Med jesenski ma deževjem je dobro obdelati vrtna tla takoj, ko se zemlja več ne oprijema orodja in obutve.

Kdor ima domač hlevski gnoj, naj ga v tla vkoplje jeseni, sicer bodo spomladi vrtnine lačne. Gnoj potrebuje dobra dva meseca razkranjanja v tleh, da hranila postanejo dosegljiva rastlinam.

Kupljena organska gnojila dodajamo jeseni samo v polovičnem odmerku, drugi del dodamo spomladi pred fino obdelavo tal.

Za vsak vrt si pridelajmo tudi nekaj domačega komposta, saj je to pravo črno zlato za vrtnine. Ker kompost

FOTO: Shutterstock

skrbi za ohranjanje trajnega humusa v tleh, ga spomladi pred setvijo potrosimo na gredice in rahlo vdremo v tla.

Domači vitamini za zimske dni

Poletne setve črne redkve pobiramo po slabih dveh mesecih v oktobru in novembru. Kitajski kapus lahko ostane na gredi do konca novembra. Setve korenčka v juniju so primerne za spravilo v oktobru in novembru. Korenček lahko prezimi tudi na prostem, če ga malo zaščitimo. V zimskem času lahko trgamo tudi liste listnatega

zgoraj

Težka in ilovnata tla je pred zimo dobro prekopati, lahka peščena lahko samo prerahljamo.

desno

V jesenskem obdobju bo dobro presejati kompost in ga uporabiti za gnojenje tal v domačem vrtu.

spodaj

Kdor ima domač hlevski gnoj, naj ga v tla vkoplje jeseni, saj gnoj potrebuje dobra dva meseca razkrajanja v tleh, da hranila postanejo dosegljiva rastlinam.

FOTO: Shutterstock

Zeleno gnojenje

Če so gredice v vrtu prazne, jih v začetku septembra še lahko ozelenimo z rastlinami za zeleno gnojenje. Tako se v tleh ohranja delež trajnega humusa.

Do sredine oktobra sejemo ozimna žita, ki jih marca, ko so tla primerna za obdelavo, podkopljemo v tla. Tako bodo tla pokrita z zeleno odejo, kar je priporočljivo za vsak vrt. Če je vreme ugodno, ozimna žita na prazne gredice sejemo tudi do konca oktobra. To je zlasti pomembno, če gnojimo samo s kupljenimi organskimi gnojili.

Preprečujemo tudi zapleveljenost in skrbimo za rahljanje tal.

FOTO: Zeleni svet

ohrovta. Če zima ni prehuda, lahko glavnatih ohrovt režemo tudi do januarja. Do konca januarja običajno pospravimo tudi brstični ohrovt. Na vrtu ostanejo tudi motovilec, zimska solata, špinača in radiči. Najprej pobereмо štrucarja, na vrtu do decembra ostane rdeč glavni radič, prezimnega pustimo na prostem za rezanje glavnic v spomladanskem času.

Več o spravilu in shranjevanju jesenskih vrtnin najdete na portalu

Simbol zdravja in življenjske moči

Piše: Primož Brezovec

Gojenje namiznega grozdja ima dolgo tradicijo, saj so ga častili in gojili že pred tisočletji. Danes gojimo v vrtovih zoper boleznir odpornejše sorte, ki se med seboj ločijo po barvi, velikosti, obliki jagod in grozdov ter času zorenja.

T

rto so začeli pridelovati že 3500 let pr. n. št. na črnemorskem območju, ki je tudi eno

izmed izvornih nahajališč namiznih sort grozdja. Poznamo tudi sorte namiznega grozdja brez pečk in nenavadnih oblik. Če imamo prostor na sončni strani vrta ob zidu ali steni, ne oklevajmo s sajenjem te izjemne rastline.

levo

Za otroke, nosečnice, športnike in v vsakodnevni prehrani je zelo priporočljiv domači grozdni sok, ki ga lahko pripravimo za zimske dni.

FOTO: John Lynn/pexels

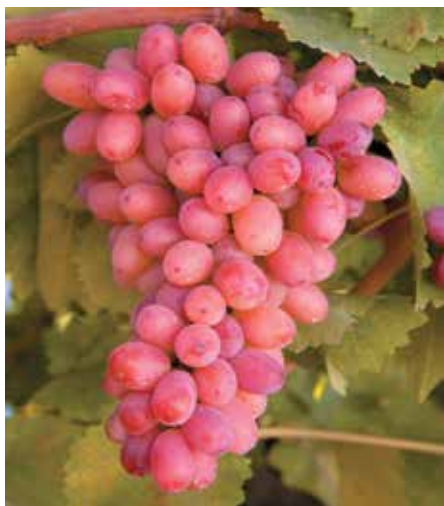

FOTO: Public Domain Pictures

zgoraj

Vse bolj priljubljene postajajo rdeče sorte grozdja. Zanje velja, da vsebujejo pomembne antioksidante in druge sestavine, ki uravnavajo proste radikale.

Sajenje trsne cepljenke

Trti izberemo zavetno in sončno lego. Je zelo prilagodljiva rastlina in se adaptira tudi na bolj pusta tla. Ne uspeva na preveč mokrih, slanih ali kislih tleh. Optimalen čas sajenja je aprila in v začetku maja.

Trta najbolje uspeva v globokih in za vodo prepustnih tleh. Največkrat so naprodaj trsne cepljenke z golimi koreninami s povoskanim delom. Na voljo pa so tudi trsne cepljenke, gojene v loncih, ki jih lahko sadimo zunaj optimalnega časa sajenja na globino višine lonca. Jeseni sajene trsne cepljenke je treba zaščititi pred zimskim mrazom.

Trto sadimo vedno tako globoko, da povoskani del ostane v celoti nad zemljo. Korenine ob sajenju prikrajšamo za dolžino pesti, da ostane le 10 do 15 centimetrov koreninskih laskov. Stranske korenine, ki rastejo med povo-

desno

Simbol odpornosti proti boleznim so izabela in jurka ter nekatere druge samorodnice, ki jih na ustreznih legah ni treba škropiti.

FOTO: Thewallpaper.co

zgoraj

Grozdje je že v času starih Egipčanov veljalo za simbol zdravja in življenjske moči. Trta je bila zlasti cenjena v antični Grčiji in rimskem imperiju.

skanim delom in glavnimi koreninami, izrežemo v celoti. Sadilna jama naj bo široka in globoka 50 centimetrov. V dno jame zabijemo količek za privezovanje cepljenke. Na dno jame najprej nasujemo zemljo, pomešano s kompostom, in jo oblikujemo v stožec, na katerem bomo enakomerno razporedili korenine. Trsno cepljenko zasujemo z bogato kompostno zemljo. Ko smo zasuli korenine, po obodu jame stresemo še uležan hlevski gnoj in rahlo potlačimo. Hlevski gnoj ali druga gnojila ne smejo priti v stik s koreninami. Organska gnojila za trto so v peletirani obliki, razsutem stanju, uporabimo zrel kompost ali uležan

FOTO: Public Domain Pictures

Grozdna kura za zdravje

Od poletja do jeseni si privoščimo dneve očiščevalne grozdne kure. Vsebuje naj kilogram grozdja ali celo dva na dan. Po končani sedemdnevni kuri bodo jetra in ledvice v bistveno boljši kondiciji. A grozdje je treba pred uživanjem temeljito umiti.

Grozdje vsebuje veliko koristnega sladkorja, ki hitro poskrbi za dovolj energije. Bogato je tudi z vitamini kompleksa B in C ter minerali, denimo kalcijem, kalijem, fosforjem ...

Predvsem rdeče sorte grozdja vsebujejo pomembne antioksidante in druge sestavine, ki uravnavajo proste radikale. Uživanje grozdja ugodno vpliva na srce in ožilje ter ščiti pred nastankom rakavih celic.

Grozdje deluje očiščevalno in ugodno učinkuje na prebavni trakt, proti arteriosklerozi in kopičenju sečne kisline.

hlevski gnoj. Tudi prevelik odmerek gnojil trti lahko škodi. Za boljši uspeh lahko trsne cepljenke namakamo dan ali dva v vodi, ki smo ji primešali kravjek in zemljo.

Pazimo, da sadike niso presušene. Zemlja naj ob sajenju ne bo izsušena, a tudi ne premokra. Po sajenju obilno zalijemo in skrbimo za enakomerno vlažnost zemlje.

FOTO: Zeleni Svet

očesi po odganjanju. Prva leta vzgoje so namenjena gojitveni obliki.

Bolezni in škodljivci

Novejši interspecifični križanci so odpornejši proti boleznim. Trte, povsem imune zoper bolezni, ni. Simbol odpornosti so le izabela in jurka ter nekatere druge samorodnice, ki jih na ustreznih legah ni treba škropiti. Najpogostejši bolezni sta peronospora in oidij. Veliko težav v deževnih poletjih povzročita siva in pepelasta grozdna plesen. Od škodljivcev lahko na trti srečamo grozdne sukače, pršice, trtne uši, kaparje in druge. Za škropljenje proti oidiju trte uporabljamo tudi domači pripravek, in sicer čaj iz rmana, proti peronospori pa čaj iz kamiličnih cvetov. Trto lahko škropimo s kupljenimi pripravki na osnovi fino mlete naravne glinice z visokim deležem sulfatnih ionov.

Predpomladno škropljenje opravimo z bakrovimi pripravki, ob deževnem poletju bakrov pripravek uporabimo tudi jeseni po odpadanju listja.

Spomladi so lahko usodne pozebe, kakršni smo bili priča letos. Takrat lahko trto zaščitimo s kopreno in upamo na najmanj škode.

zgoraj levo

Zbirka namiznih sort grozdja v vinogradu Tugomirja Najdiča. V nasadu skrbijo, da ni plevela, poleg tega je trtni nasad opremljen s kapljičnim namakanjem.

spodaj

Proti peronospori lahko rastline preventivno škropimo s čajem iz kamiličnih cvetov.

FOTO: Zeleni Svet

Kupiti se smejo le trsne cepljenke iz registriranih trsnic. Te so sortno čiste, priznanih selekcij in klonov, na pogled zdrave, z dobro razvitim koreninskim sistemom, nepoškodovane in pravilno zaraščene na cepljenem mestu.

Gojitvene oblike trte

Trto v domačem vrtu sadimo ob stenah, na žičnatih oporah, ograjah in zidovih. Najpogosteje izberemo visoke oblike in vzgojni obliki brajda in pergola. Visoke gojitvene oblike so enoramni ali dvoramni kordon ter različne oblike latnikov.

Rez trte za bogat pridelek

Trto režemo v predpomladnem času. Pri glavni, predpomladni rezi skrbimo za ohranjanje gojitvene oblike in puščamo kratke čepe ter šparone, ki jih prikrajšamo na priporočeno število očes. Poleti opravimo še poletno ali zeleno rez, ob tem privezujemo mladike, jih speljujemo med žice in prikrajšujemo, odstranjujemo liste in zalistnike ter po potrebi redčimo grozde pri zelo rodni sortah. Na novo posajene trte režemo na eno do dve

Priljubljeno namizno grozdje

Sorta	Čas zorenja	Masa grozdov	Barva grozdov
Prima	konec julija	500 g	temno modra
Julijski muškat	konec julija	60 do 120 g	rumeno-zelena
Black Magic	konec julija	600 do 1500 g	modro-črna
Kardinal	sredina avgusta	500 g	rdeče-vijolična
Eva	sredina avgusta	420 g	rumena
Kraljica vinograda	sredina in konec avgusta	600 g	rumena
Matilde	konec avgusta	600 g	rumena do rjava
Velika	začetek septembra	600 do 1200 g	temno modra
Volovsko oko	sredina septembra	do 2000 g	rumeno-zelena
Sultanina	od sredine do konca septembra	400 do 600 g	rumena